Rok II. Lwów, 15 Czerwca 1878. Nr. 12.

Wychodzi co drugą sobotę, w objętości jednego arkusza druku.
OGŁOSZENIA przyjmuje się za opłatą 6 ct. od miejsca objętości jednego wiersza drobnym drukiem, za każdorazowe umieszczenie.
EXPEDYCYA: w Drukarni Ludowej, przy Placu Bernardyńskim l. 7. (obok hotelu Krak.)

REDAKCYA I ADMINISTRACYA
Plac kapitulny l. 7.
PRENUMERATA wynosi: rocznie złr. 3; półrocznie złr. 1. 50; kwartalnie 80 ct. W ces. niem. rocznie 6 marek. Razem z *Wiad. Kość.* rocznie złr. 4. 20; półrocznie złr. 2. 10; kwartalnie złr. 1. 5 ct. W ces. niem. razem 9 marek.

BONUS PASTOR

Właściciel, wydawca i za redakcyą odpowiedzialny: ks. Otton Hołyński.

DEKRET
ogłaszający św. Franciszka Salezego Doktorem Kościoła.

PIUS PP. IX.
AD PERPETUAM REI MEMORIAM.

Dives in misericordia Deus, qui Ecclesiae suae in hoc mundo militanti nunquam defuit, at iuxta varias rerum ac temporum vicissitudines opportuna sapienter praesidia subministrat, cum saeculo XVI. christianas gentes in virga furoris sui visitaret, pluresque Europae provincias grassantium late haeresum tenebris obrui permitteret, haud volens plebem suam repellere, nova sanctorum virorum lumina provide excitavit, quorum splendore collustrati Ecclesiae filii in veritate confirmarentur, ipsique praevaricatores ad illius amorem suaviter reducerentur. E quorum clarissimorum hominum numero Franciscus Salesius, Episcopus Genevensis, inclytae sanctitatis exemplar, et verae piaeque doctrinae magister extitit, qui, ne dum voce, sed et scriptis immortalibus insurgentium errorum monstra confodit, fidem asseruit, vitiis eversis mores emendavit, cunctis pervium coelum ostendit. Qua praecellenti sapientia eam laudem assecutus est, qua veteres illos ac praecipuos Ecclesiae Dei doctores praestitisse sa: mem: Bonifacius VIII. Praedecessor Noster, declaravit (Cap. Un. de rel. et ven. Sanctorum in 6.); qui scilicet „per salutaria documenta illustrarunt Ecclesiam, decorarunt virtutibus, et moribus informarunt“, quosque descripsit „quasi luminosas ardentesque lucernas, super candelabrum in Domo Dei positas, errorum tenebris profugatis, totius corpus Ecclesiae, tamquam sidus matutinum „irradiantes“, scripturarum reserantes aenigmata, ac profundis et decoris sermonibus ipsius Ecclesiae fabricam, veluti gemmis vernantibus“ illustrantes. Hoc sane elogium ad Genevensem Episcopum pertinere, vel eo adhuc vivente, maxime vero post eius obitum, fama percelebris testata est, et ipsa scriptorum ab eo relictorum singularis eminentia invicto plane argumento demonstrat. Enimvero magno in pretio Francisci doctrinam, dum in vivis ageret, habitam esse, vel ex eo colligere licet, quod e tot strenuis veritatis catholicae defensoribus, qui eo tempore florebant, unum Genevensem Praesulem sa: mem: Clemens VIII. Praedecessor Noster, elegerit, quem adire iuberet Theodorum Bezam, Calvinianae pestis propugnatorem acerrimum, et cum eo solo solum agere, ut, illa ove ad ovile Christi revocata, plures alias reduceret. Quod munus adeo eximie Franciscus, non sine vitae suae periculo, implevit, ut haereticus homo, ex merito confutatus, veritatem fassus sit, licet ex scelere, arcano Dei iudicio, indignus extiterit, qui ad Ecclesiae sinum rediret. Nec minori plane aestimatione sanctum Episcopum gavisum fuisse exinde constat, quod sa: me: Paulus V. Praedecessor Noster, dum celebris disceptatio „de Auxiliis“ Romae ageretur, sancti huius Praesulis sententiam ea super re exquiri voluerit, eiusque consilio obsecutus, subtilissimam ac periculi plenam quaestionem, diu acriusque exagitatam, indicto partibus silentio, consopiendam iudicaverit. Quin imo, si ipsae epistolae ab eo ad plurimos scriptae considerentur, cuique compertum erit, Franciscum ad instar gravissimorum inter veteres Ecclesiae Patres, a compluribus, de iis, quae ad Catholicam fidem explicandam tuendamque, quaestiones ea de re enucleandas ac vitam ad Christianos mores componendam pertinerent, rogatum saepe fuisse; ipsumque, multa persecutum copiosissime ac docte, apud Romanos Pontifices, apud Principes, apud magistratus, apud sacerdotes, cooperatores suos in sacro ministerio, adeo valuisse, ut eius studio, hortationibus, monitis, consilia saepe inita fuerint, quibus regiones ab haeretica lue purgarentur, Catholicus cultus restitueretur, religio amplificaretur. Haec praecellentis doctrinae opinio post illius obitum imminuta non est, imo vehementer aucta; virique ex omni ordine clarissimi, ipsique Summi Pontifices, eminentem illius scientiam magnis laudibus extulerunt. Equidem sa: me: Alexander VII. in Bulla Canonizationis (XIII. Kalendas Maias MDCLXV.) Franciscum Salesium, doctrina celebrem, sanctitate admirabilem praedicavit, aetatique suae contra haereses medicamen, praesidiumque; ita ut scriptorum illius documentis irrigata populorum ac virorum nobilium pectora affluentem evangelicae vitae messem peperisse affirmet. Quibus plane congruit, quod in Consistoriali allocutione ante Canonizationem habita, complexus est, Salesium scilicet „do-

cendo omnes, tum doctrinae salubris verbo, tum vitae innocentis exemplo“ multa in Ecclesiae bonum praestitisse, eiusque adhuc magnam partem superesse „ope monitorum, et evangelicae disciplinae documentorum, quae libris consignata, fidelium manibus terebantur“. Nec ab his aliena sunt, quae in literis datis ad Moniales Visitationis Monasterii Anneciensis V. Kalendas Augusti An: MDCLXVI aiebat, virtutem nimirum, ac sapientiam illius „Christianum Orbem universum late perfundere“; inclyta eius promerita „doctrinamque plane divinam“ se admiratum, eum elegisse, quem „praecipuum vitae ducem, ac magistrum sequeretur“. Quod quidem magisterium sa: mem: Clementi IX. Praedecessori Nostro, eiusmodi visum est, ut et antequam Pontifex esset, de Salesio asseruerit, „praeclarissimis voluminibus pium quodammodo armamentarium animarum beneficio condidisse“, et Pontificatum adeptus antiphonam in illus honorem probaverit, in ea verba, „Replevit Sanctum Franciscum Dominus Spiritu intelligentiae et ipse fluenta doctrinae ministravit populo Dei“. Suis vero antecessoribus concinens Benedictus XIV. sa: mem: libros Genevensis Praesulis, scientia divinitus acquisita scriptos, affirmare non dubitavit, illius auctoritate usus difficiles quaestiones solvit, „sapientissimum animarum rectorem“ appellavit. (Const. „Pastoralis curae“ V. Augusti MDCCXLI). Itaque mirandum minime est, plurimos qui ingenii, ac doctrinae laude florerent, academiarum doctores, oratores summos, iurisconsultos, theologos insignes, et vel ipsos principes virum hunc vere magnum ac doctissimum ad haec usque tempora praedicasse: multos vero, ut magistrum, fuisse secutos, atque ex eius libris plura in sua scripta derivasse. Porro haec universalis persuasio, de excellenti Salesii scientia, ex qualitate ipsa doctrinae ipsius exoritur, quae nimirum in sublimi sanctitatis culmine ita in eo supereminet, ut Doctoris Ecclesiae tota propria sit, virumque hunc inter praecipuos magistros, sponsae suae a Christo Domino datos, accensendum suadeat. Quamvis enim Sanctos Doctores, qui primis Ecclesiae saeculis floruerunt, antiquitas ipsa spectatos faciat, latinique aut graeci sermonis, quo libros ediderunt, in iis ornamentum accedat, id tamen potissimum, ac plane necessarium (quod supra monuimus) huic magisterio est, ut in scriptis diffusa ultra communem modum doctrina coelestis appareat, quae argumentorum copia et varietate, splendoribus veluti circumamicta, totum Ecclesiae corpus nova luce perfundat, sitque fidelibus in salutem. (C. d. n).

KORRESPONDENCYE.

Wiedeń 9 czerwca. *(Jubileusz biskupi w Lincu; sprawa kanonikatów ołomunieckich; renowacya ołtarza).* Ku wielkiej radości katolików wypadł jubileusz biskupi ks. Rudigiera z Lincu nadspodziewanie okazale i serdecznie. Dostojny jubilat prawdziwie to *vir secundum cor Dei.* Jego to dziełem, iż cała wyższa Austrya zasiana stowarzyszeniami katolickiemi, które przy wszystkich wyborach mężną a skuteczną staczają walkę z liberalizmem. On to, w troskliwości o dobro duchowne swych owieczek, powołał Franciszkanów do Enns, Schmolle i Suben, Kapucynów do Ried, Jezuitów do Steyer, Karmelitanki do Lincu, poruczając kierownictwo różnych dobroczynnych i szkolnych instytutów siostrom zakonnym. Słusznie też w kazaniu powiedział książe biskup z Gracu, Zwerger, iż czyny i zasługi jubilata *ad majorem Dei gloriam* a na pożytek Kościoła, to materyał przeobfity dla sporej księgi. Przeszło 60 deputacyj składało życzenia w rezydencyi biskupiej. Z darów wymieniam niektóre tylko. Ojciec św. przesłał księdzu biskupowi wspaniały sygnet z rzadkiej wielkości szmaragdem. Kler ofiarował szczerozłoty kielich, kapituła pastorał nader misternej roboty, także złoty, klejnotami bogato wysadzony; męzkie klasztory złożyły w darze złote cyboryum, a żeńskie, oprócz stóły złotem przetykanej, wielce kosztowny mszał, kanon, i kosztowne velum. Dla uczczenia także tego dnia pamiątkowego sprawiono do katedry nowy ornat, który krom klejnotów i pereł, wziętych ze skarbca katedralnego, kosztuje więcej niż 12.000 złr. Summę tę okazałą zebrano w drodze dobrowolnych składek. Dostojny jubilat rodem jest z Tyrolu: ochrzcony został w niedzielę palmową roku 1811, i święcenie kapłańskie przyjął także w niedzielę palmową roku 1833 z rąk sędziwego biskupa z Brixen, księdza Galury. Snać ta niedziela palmowa była niejako zapowiedzią, iż w pasterzowaniu czeka go walka, aby Kościół odziedziczył palmę zwycięztwa nad swymi nieprzyjaciołmi. Dzienniki liberalne, wzmiankując z przekąsem o tym jubileuszu, kładą jakby denuncyatorski nacisk na tę okoliczność, iż dostojny jubilat podczas obiadu toastował najprzód na zdrowie Ojca św. Leona XIII, a następnie dopiero na zdrowie cesarza. Gotowi jeszcze dostojnemu ks. biskupowi nakarbować toastową zbrodnią stanu, jak go potwarzają o nietolerancyą, iż założył w Lincu katolickie przytulisko dla sierot. Wolno komuś tam i na księżyc się gniewać, trudna rada; Bogu niech będą dzięki, nie cały jeszcze kler niemiecki w Austryi jest na modłę pewnych prałatów wiedeńskich, sympatyzujących z jarzmem jozefińskiem; nieprzyjacielem zaś jawnym tego jarzma był i będzie zawsze czcigodny biskup z Lincu, *et inde irae* liberalnych dyurnistów dziennikarskich na tego „zacofańca“, na tego „upartego Tyrolczyka“, tak wielce niemiłego p. Stremayerowi i jego sztabowi.

Długo trwały spór o kanonikaty ołomunieckie, na poły jakby rozstrzygnięty, znowu przeszedł w stadyum zawieszenia. Kurya rzymska na cztery dni jeszcze przed śmiercią ś. p. Piusa IX cofnęła brewe, wedle którego tylko kandydaci szlacheckiego pochodzenia mogli kompetować o stalle kanonickie w Ołomuńcu. Zrobiono ustępstwo rządowi austryackiemu, przychylając się do tego, iż i nieszlachta może zasiadać w kapitule; natomiast domagano się od rządu, by pewna ściśle oznaczona liczba kanonikatów zawarowana została wyłącznie dla szlachty. P. Stremayer powiedział: *non possumus*, w skutek czego Kurya rzymska oświadczyła, iż opróżnionych kanonikatów tak długo nie pozwoli obsadzić, dopóki rząd na transakcyą proponowaną się nie zgodzi. Z takim rezultatem powrócił z Rzymu bawiący tamże, gwoli załatwienia tej sprawy, przez 7 miesięcy dziekan kapituły hr. Lichnowsky. P. Stremayerowi nie spieszno z kompromisem; zgarnia bowiem dochody opróżnionych kanonikatów w rocznej summie około 24.000 złr. do funduszu religijnego. Cały ten *modus procedendi* p. szefa z „Minoritenplatz“ zakrawa coś na handelek żydowski; wytargować ustępstwo, aby takowe bezwzględnie wyzyskać, ignorując zupełnie warunki strony interesowanej, to wcale nie po rycersku.

Piękny kościół „Maria Stiegen“ w Wiedniu otrzymał nową ozdobę: jest nią artystycznie dokonana renowacya ołtarza św. Józefa. Koszta tego odnowienia poniósł fundusz religijny. Pamiątkowy jest ten ołtarz głównie dla tego, iż plan takowego narysował słynny konwertyta, Fryderyk August Klinkowström. Mąż ten, który niespożyte położył zasługi około rozbudzenia życia religijnego w Wiedniu, zostawał w stosunkach serdecznej przyjaźni z błogosławionym Klemensem Marya Hofbaueram, założycielem kongregacyi Redemptorystów w Austryi. W księgarni

Braumüllera pojawiła się wyczerpująca biografia tego znakomitego konwertyty; napisał ją syn jego Alfons, brat znanych powszechnie z wymowy kaznodziejskiej księży Klinkowströmów T. J., Józefa i Maxymiliana, z których pierwszy już umarł. O ołtarzu Klinkowströma w kościele „Maria Stiegen“, nie przesadzę, gdy powiem, iż to dzieło iście natchnienia religijnego. Patrząc nań kolana mimowolnie uginają się do modlitwy. Przystępuje się doń z ciekawością obserwatora, a odchodzi się od niego z myślą o Bogu, z pragnieniem nieba. *Ks. Z. C.*

Ze Lwowa. (Udzielanie kommunii św. Rusinom). Od kilku lat, jak jestem kapłanem, spostrzegałem na miejscach odpustowych, iż kapłani łacińscy udzielali Rusinom kommunii św. według ich obrządku, a mianowicie: chleb kwaszony, konsekrowany, kładli na łyżeczkę, a ministrant dolewał wina. Postępowanie to już na pierwszy rzut oka wydało się mi nieprawidłowem i z prawami liturgicznemi wcale niezgodnem, i tę myśl wyjawiałem rządzcom miejsc odpustowych. Jednakowoż na moję skromną uwagę otrzymywałem tylko suchą odpowiedź: „taki od dawna jest u nas zwyczaj; o tem wiedzą dziekani, *oculi episcoporum*; mamy na to przywilej“. Z urzędu mojego, jako professor pasterskiej teologii, śledziłem skrzętnie po dawnych kurrendach biskupich za owym wrzkomym przywilejem, lecz takowego nigdzie znaleźć nie mogłem. Natomiast w t. zw. *Konkordyi* z 6 paźdź. 1863, wydanej przez kongregacyą Propagandy, znalazłem te wyraźne słowa:

Sacram vero communionem nemo aliter, ac in suo ritu sumat, scilicet Latini sub una specie ac in pane azymo, Rutheno-catholici sub utraque specie ac in pane fermentato. Curent autem Episcopi, ut in locis thaumaturgis, seu latinis seu ruthenis, tot alterius ritus sacerdotes a parochis invitentur, quot sufficere possint ad missam celebrandam et sacram communionem distribuendam juxta proprium fidelium sive Ruthenorum sive Latinorum ritum.

Nadto inny dekret Kongregacyi Propagandy z 25 stycznia 1864 opiewa:

SSmus Dominus noster indulget, ut sub eodem tabernaculo SS. Eucharistiam, sub speciebus sive azymi sive fermentati asservandi consuetudo toleretur, modo tamen sedulo removeantur abusus... sicuti e. g. ille foret, quo Latinus sacerdos extrahat sacramentum Eucharistiae in fermentato, vel Ruthenus in azymo, fidelibus alterius ritus communionem administraturus.

Te ustępy*) tak są jasne i tak wyraźne, iż w obec nich postępowanie, o którem wyżej wspomniałem, za nieprawidłowe, za nadużycie koniecznie uważać należy, a wrzkome przywileje za zupełnie żadne i nigdzie nie istniejące. Uważałem za stosowne przytoczyć je, w tej myśli, aby powstrzymać nadużycie, coraz szersze przybierające rozmiary, aby zapobiedz niesnaskom, jakie stąd powstają, jeśli młodzi kapłani słusznie opierają się kommunikować w obcym obrządku. Jeden Pan, jedna wiara, jeden chrzest, jedno też i pasterzowanie być winno. *Ks. Norbert Golichowski, zak. OO. Bernardynów lwowskich.*

BIBLIOGRAFIA.

Czasy Nerona w XIX wieku pod rządem moskiewskim, czyli ostatnie chwile unii w dyecezyi chełmskiej. Fakta zebrane przez kapłanów unickich i naocznych świadków, uzupełnił i wydał Ks. J. P. B. Lwów, w Drukarni Ludowej 1878. Cena 2 złr. 25 ct.

Mamy przed sobą książkę, od której czytania włosy na głowie powstają, ale także duch potężnieje i korzy się przed Bogiem w uczuciu, które ma w sobie zarazem skargę i dziękczynienie. Za dni naszych i w naszym narodzie zaszły fakta, co lud nasz stawiają na równi pierwszych chrześcian, a naszych prześladowców równają z najokrutniejszemi postaciami świata. Bohatyrów tych i męczenników, jak i tych prześladowców wymienić trudno, bo tu nie występują z obu stron indywidua, ale imiona zbiorowe i zbiorowa siła. Pierwszy to w dziejach Kościoła przykład ludu-wyznawcy, który jak jeden mąż całemi gromadami sięga po palmę męczeństwa, a wzbudzać może podziw nie tylko tą gotowością na śmierć w obronie wiary, ale kto wie, czy nie bardziej jeszcze tą godnością postępowania w obec prześladowców, tą czujnością i przestrzeganiem, aby nie wkradła się żadna innowacya liturgiczna lub dogmatyczna zmiana. Lud ten chełmski posiadł z daru Ducha św. w swojej prostocie wiedzę teologiczną, ale także posiadł rozumem chłopskim to poczucie polityczne, jak legalnie wiary bronić i bohatyrskiego oporu nie zwichnąć rozpaczliwym buntem.

Niezmierną ma zasługę autor a niezwykłą wartość książka, że te dzieje opowiada w całym ich przebiegu, że przedstawia obraz zupełny, o ile on dziś może już być zupełnym, tego, co od lat dziesięciu, po porwaniu ks. biskupa Kalińskiego, przechodziła jego owczarnia. Są tu wszystkie szczegóły rzezi w Drelowie, Pratulinie i tylu innych miejscach zebrane, wymienieni wszyscy kapłani uniccy, wygnani w głąb Rossyi, lub internowani w dalszych okolicach Królestwa Polskiego w liczbie 74, i 66 wygnanych do Galicyi, ale są także i wilcy, co się z Galicyi wdzierali do opuszczonej owczarni. Z pomiędzy 100 galicyjskich apostatów, jeden tylko ks. Emilian Piasecki odmówił przejścia na schizmę, a inny na łożu śmierci odwołał swoję apostazyą. Nie pominął autor żadnego szczegółu o różnych środkach męczarni, jak ten w Czołomyji, dekanacie sokołowskim, parafii ks. Leona Terlikiewicza, gdzie na śmierć od mrozu naczelnik powiatowy skazał całą gminę, próbując, ażali nie wyrzeknie się wiary. Czyliż to nie przypomina historyi czterdziestu męczenników? W pośród faktów, godnych martyrologium chrześciańskiego, w tem wyznawstwie ludu unickiego zdarzają się fakta zakroju starożytnego, jak n. p. samobójstwo rodziny włościan Koniuszewskich, która egzekucyą wojskową doprowadzona do nędzy, wolała zginąć w płomieniach, niż przejść na schizmę.

Autor z niezmierną starannością wydobył wszystkie fakta, odnoszące się do tych krwawych dziejów, wszystkie rozporządzenia rządu, akta Stolicy Apostolskiej, równie jak odezwy, okólniki i petycye miejscowego duchowieństwa unickiego, broniącego się do ostatka, i nowych missyonarzy schizmatyckich z Galicyi. To, co sporadycznie do dzienników głuchem przedzierało się echem, a uderzało nadzwyczajnością jakiegoś zjawiska, z jednej strony okrucieństw, będących zaprzeczeniem owej wrzkomej tolerancyi XIX wieku, z drugiej strony ducha wyznawstwa, będącego znów protestem przeciw indyferentyzmowi wieku, to wszystko w opowiadaniu ks. J. P. B. łączy się w całość nie mniej straszną, nie mniej nadzwyczajną, a jednak tak prawdziwą.

Ośmielilibyśmy się jeden tylko uczynić zarzut autorowi: tytuł książki zbyt szumny, stoi w sprzeczności z prostotą opowiadania. Mniejsza o pierwszy tytuł, będący porównaniem prawdziwem choć zbytecznem; trudniej byłoby nam się zgodzić z tytułem drugim. Czy to istotnie ostatnie chwile unii w Chełmskiem? Nie! Wbrew ukazom i urzędowemu inaugurowaniu schizmy, nie możemy wierzyć, aby tak miała ginąć wiara: wszak ona zawsze z krwi męczenników wyrastała! Dziś jeszcze, lubo opór czynny ustał, a rząd rozgłosił przystąpienie do prawosławia, lud trzyma się z dala od cerkwi, chrzci tajemnie dzieci, i woli żyć bez sakramentów, przechowując wiarę prawą w duchu, niż przyjmować je z świętokradzkich rąk. Nie, to nie koniec unii; zbyt silnie pierwia-

*) Cfr. list pasterski J. Exc. ks. arcybiskupa Wierzchleyskiego do duchowieństwa, po łacinie wydany 25 września 1864, w którym i *Konkordya* i dekret wspomniany są przytoczone w całości.

stek nadprzyrodzony się tu objawił w tym ostatnim zakątku unii w około grobu św. Jozafata, aby te dzieje nie miały przejść podaniem na późne pokolenia, i kiedyś odrodzić się, gdy powrót do Kościoła stanie się możebnym.

Książka ks. J. P. B. zasługuje na tłómaczenie na obce języki. Autor przeznaczył z niej dochód na wsparcie kapłanów unickich, internowanych w Królestwie Polskiem lub wywiezionych do Rossyi. Nabyć jej można we wszystkich księgarniach i w **Drukarni Ludowej** we Lwowie. (*Czas*).

Kronika.

Rzym. (*Ojciec św.*) Piszą stąd do *Czasu*: Trudno za każdym listem z Rzymu zbijać baśnie, ogłaszane o Watykanie, o Papieżu, o polityce nowego sekretarza stanu, i mającej nastąpić ugodzie. Są to zapewne ostatnie wystrzały liberalne w nadzieji obałamucenia tego, co nazywają opinią publiczną, a co nigdy mniej nie było opinią poważną. Że w pewnych kołach sądzono, iż następca Piusa IX będzie musiał prosić się o zgodę z Kwirynałem, to nie ulega wątpliwości: byli tacy, a bardzo wysoko położeni, co całe polityczne gmachy na tym fundamencie budowali, nie wierząc, by była na świecie silniejsza jaka zasada nad fakt dokonany. Mądrzejsi w złej wierze głosili o ugodzie, by tem silniej uderzyć na Kościół, gdy ta ugoda nie przyjdzie do skutku, a wiedzieli dobrze, że przyjść do skutku nie może. Papież z Watykanu nie wyszedł, na lato nie wyjechał i nie wyjedzie, z Kwirynałem nie wszedł w stosunki i nie wejdzie, dopóki Kwirynał jest siedliskiem rządu. A to wszystko nie dla tego, by Leon XIII przyjmował za swoję politykę Piusa IX, by w Watykanie nowy sekretarz stanu przejmował się zasadami swego poprzednika, ale że Pius i Leon są Papieżami, a kardynał Simeoni czy kardynał Franchi nie są ministrami polityki świeckiej, ale przedstawicielami działalności zewnętrznej Kościoła. Otóż Kościół, tak z Piusem, jak z Leonem, jak z każdym innym Papieżem, nie zrzecze się praw swoich, ani się podda orzeczeniu czy to rządów, czy to parlamentów, nie pogodzi się też z zasadami, które potępił. Z praw Kościoła wypływa polityka kościelna, i na nich się też opiera postępowanie Papieża. Leon XIII, zamknięty w Watykanie, panuje w Rzymie mimo faktów dokonanych, i w Castel Gandolfo nie przyjmie ustawy o rękojmiach. Powiadają, że życie zamknięte mu szkodzi, że w Watykanie czeka go śmierć niechybna; jest to po prostu nieprawdą. Leon XIII nie jest bynajmniej chory, a całe życie mało bardzo używał ruchu. Ale gdyby nawet więzienie watykańskie szkodziło jego zdrowiu rzeczywiście, w żadnym razie tego więzienia nie opuści, gdy ono jest protestem przeciw zaborowi Rzymu, i nie pojedzie do Castel Gandolfo, gdyż ten krok miałby charakter przyjęcia i uznania ustaw o rękojmiach. W pierwszych wiekach chrześciaństwa wybór na Papieża znaczył męczeństwo. Kościół zasad i nauki nie zmienił; i dzisiaj potrafi też takiemi samemi przykładami przewodniczyć światu. Że wieści ogłaszane są bez podstawy, dowodzą fakta. Leon XIII nie tylko nie wyciąga ręki do zgody, ale w niektórych kwestyach miejscowych jest surowszym od Piusa.

Portugalia. (*Kongres katolicki*). Ze wszystkich krajów katolickich najmniej może życia kościelnego okazywała dotąd Portugalia, opanowana zupełnie przez masonów i przez nich rządzona. Ale i tam życie katolickie budzić się poczyna, jak świadczy o tem *kongres katolicki*, który się niedawno odbył w Bradze. Otwarcie kongresu odbyło się 25 kwietnia r. b. uroczystą mszą św. do Ducha św. odprawioną w katedralnym kościele w Bradze o godz. $10^1/_2$, której miejscowy arcybiskup assystował. Wieczorem o godz. $8^1/_2$ rozpoczęło się posiedzenie publiczne. Wielka sala arcybiskupia była gustownie przybrana, i jaśniała rzęsistem światłem; w ołtarzyku, otoczonym kandelabrami, umieszczona N. Marya Panna, pędzla Murilla, dominowała nad estradą członków wydziału, po nad krzesłem zaś arcybiskupa widzieć można było ukochane rysy Ojca św. Leona XIII. Podwójny szereg obrazów, zdających się opowiadać przeszłość tego starodawnego Kościoła, uwydatniał katolicki charakter uroczystości, przeznaczonej do ożywienia wśród dzisiejszego pokolenia wiary przodków. „Tutaj“, mówił niedawno ks. arcybiskup, „przeszło piętnaście wieków wiary na nas spogląda“. Po zmówieniu z obecnymi hymnu: *Veni, Sancte Spiritus*, i wypowiedzeniu krótkiej ale gorącej przemowy o potrzebach Kościoła i pożytku kongresu katolickiego, ogłosił ks. arcybiskup w imię Boga Ojca wszechmogącego, w imię Jezusa Chrystusa, Syna Jego jedynego, Pana naszego, Odkupiciela i Odrodziciela ludzkości, w imię Ducha św. Ożywiciela dusz, w imię św. Kościoła katolickiego i naszego Ojca św. Leona papieża XIII, kongres za otwarty. Wówczas sekretarz kongresu, p. d'Almeida z Lizbony, zanim rozpoczął czytanie sprawozdania z prac komissyi nieustającej, wybranej na *pierwszym* kongresie, odbytym w Porto, zastanowił się nad tem, czem jest dla nas Kościół św. i że myślą, przewodniczącą kongresowi, będzie *miłość chrześciańska*, podstawa wszelkiego życia religijnego i katolickiego. Następnie złożył dzięki Bogu i Pannie Niepokalanej, patronce kongresu, za błogosławieństwo użyczone jego początkom, które daje nadzieję szczęśliwego onegoż ukończenia. Potem podziękował ks. arcybiskupowi za uprzejmość, okazaną w przyjęciu członków kongresu, jako też J. Exc. gubernatorowi cywilnemu, i innym znakomitym osobom za ich życzliwość dla członków i prac kongresu.

Dwa główne punkta, któremi się miało zajmować to zgromadzenie katolickie, były: *wychowanie i prassa katolicka.* Najprzód przemawiał o wychowaniu ks. Santos Monteiro, kanonik z Lamego, prosząc dla swych słów o pobłażliwość, której nie potrzebował, gdyż zażywa sławy jako mówca, i powszechnej czci między kapłanami i dobrze myślącymi ludźmi w Portugalii. Naszkicował on plan wychowania chrześciańskiego i porównał z tym ideałem wychowanie takie, jakie bywa dawane w rodzinie, w szkole i w innych instytutach naukowych. Stąd wywodził konieczność uświęcenia rodziny przez poszanowanie małżeństwa i zachowywanie prawideł ojcowskiego wychowania. „Jest jednakże chwila“, ciągnął dalej mówca, „w której syn musi opuszczać dom rodzicielski, aby wychowania dopełnić“. Tu ks. kanonik wskazał straszliwą odpowiedzialność rodziców w tej chwili, która ma rozstrzygnąć o przyszłości ich dzieci. „Są mężowie, są niewiasty, którzy się wyrzekają pociech rodzinnych, ażeby się poświęcić wyłącznie interesom społecznym przez wychowanie młodzieży. Oto są, którzy chcą, którzy mogą dobrze wychowywać. Nie łudźmy się: jeśli wychowanie ma się odrodzić w Portugalii, odrodzenie stamtąd wyjść musi“. Mówca zakończył, ubolewając nad milczeniem ambony. „Głos katechety zamilkł*) w większej części naszych parafij, a w kazaniach opowiada kaznodzieja siebie samego, ale nie Chrystusa, a mianowicie Chrystusa ukrzyżowanego. Trzeba, ażeby kapłan się poświęcał, i ażeby nauczając zapomniał, iż jest człowiekiem, a pamiętał jedynie o tem, iż jest kapłanem“. Zgromadzenie oklaskami przyjęło te słowa, niestety nadto prawdziwe i nadto na czasie. Mówca odezwał się także o wychowaniu, dawanem w *uniwersytecie.*

---

*) I u nas w iluż to parafiach katechizacya zaniedbana! A jednakże to fundament. Najpiękniejsze i najuczeńsze kazania nic nie pomogą, gdzie dziatwa i dorośli nie oświeceni pod względem wiary i obowiązków chrześć. a to jedynie osiągnąć można przez sumienne, pilne i systematyczne katechizowanie. Nie darmo mówi synod prowinc. tolozański z r. 1850: *experientia, vitae magistra, palam testatur, ex illo* (officio catechizandorum puerorum et rudium) *rite perfuncto pendere rectam parochiarum institutionem; ex eo neglecto populos ad infidelium gentium conditionem paullatim redigi.*
Przyp. Red.

„Jestem synem uniwersytetu“ rzekł, „i znam go zbyt dobrze, ażeby módz o nim mówić“. *Multo bem! Apoiados!* zabrzmiało w całej sali. Rzecz widoczna, że drzewo *uniwersyteckie* wszędzie te same nosi owoce.

Po ks. Monteiro nastąpił p. d'Azevedo Conto, z Porto, mówca znakomity tego miasta. Wyliczał on dobrodziejstwa, które społeczeństwo zawdzięcza religii katolickiej. Z historyą w ręku wykazał rozmaite rodzaje tych dobrodziejstw, we wszystkich krajach i we wszystkich wiekach.

Kilkakrotnie chór muzyków z orkiestrą wykonywał dzieła muzyczne, z przyjemnością słuchane przez obecnych i oklaskami okrywane.

Oprócz członków kongresu, którzy przybyli z Lizbony, Porto, Lamego, Guimaraës, Murça, Soutello i innych miast portugalskich, i dość licznej publiczności miejscowej, była na kongresie moralnie reprezentowana cała Portugalia przez mnóstwo listów, wyrażających życzenia dla prac kongresu i zgodność z jego zasadami, które nadchodziły ze wszystkich stron Portugalii. Biskupi i wysocy dostojnicy duchowni; członkowie szlachty i parlamentu; pisarze, lekarze, adwokaci, kupcy, artyści, wielcy właściciele, wszystkie klassy, złączone duchem i sercem, moralnie uczestniczyły w kongresie. Jedna izba municypalna (reprezentacya miejska), z Proença a Nova, wysłała urzędowego przedstawiciela, który przywiózł z sobą adres, opatrzony pieczęcią municypalności.

Szczegółowe posiedzenia kongresu odbywały się co dzień o godź. 6 wieczorem. W niedzielę 28 kwietnia odbyło się drugie posiedzenie publiczne. Było osób daleko więcej aniżeli w czwartek; z Porto przybyło ze 20 panów i pań. Ponieważ ks. arcybiskup nie mógł sam być obecnym, przeto krzesło honorowe zajął p. Penha Fortuna, prezes stowarzyszenia katolickiego w Bradze. Zaczął p. d'Almeida z Lizbony. Odczytawszy nowe listy, oświadczające przystąpienie do działalności kongresu, nadesłane od bardzo wysoko postawionych osób, przeczytał zgromadzeniu adres do Ojca św. Leona XIII, który zaraz w chwili otworzenia kongresu o tem telegraficznie był uwiadomiony. Adres ten brzmi:

„*Ojcze Święty*! Kongres mówców i pisarzy katolickich Portugalii, zgromadzony w pałacu arcybiskupim w Bradze, na drugie zebranie, po wezwaniu i błaganiu pomocy niebios, upraszał przed rozpoczęciem swych prac o Twoje błogosławieństwo apostolskie chyżą drogą telegrafu. Dzisiaj doprasza się kongres tej samej łaski, a całując stopy Waszej Świątobliwości, zapewnia uroczyście o swem posłuszeństwie, miłości i czci dla Stolicy prawdy i dla Twojej świętej Osoby, którą się podobało Duchowi św. wynieść na tę Stolicę nieomylną. Mamy nadzieję, iż Bóg jeden i troisty raczy nam przez długie lata zachować swego obecnego widomego przedstawiciela na ziemi!

„*Ojcze Święty!* Jedynym celem tego kongresu jest zajęcie się środkami, któreby najlepiej mogły służyć mistycznej Oblubienicy Jezusa Chrystusa, Pana naszego; jego usiłowania dążą wyłącznie do tego celu; jego sztandarem jest *krzyż*, jego chorągwią *Syllabus!* Niechaj Świątobliwość Wasza raczy przyjąć te hołdy synowskiego przywiązania, i udzielić na nowo apostolskiego błogosławieństwa nam, członkom obecnym i nieobecnym kongresu, naszym rodzinom i temu narodowi, którego najchwalebniejszym tytułem jest nazwa *narodu najwierniejszego*.

„Braga, w pałacu arcybiskupim, w t. zw. sali arcybiskupów, dnia 28 kwietnia 1878, na pełnem zebraniu kongresu“.

Po jednogłośnem pochwaleniu i przyjęciu adresu, pan d'Almeida przedsięwziął sobie, nie odpierać pewne nazwy, które codziennie miotają na dobrych katolików, lecz wyjaśnić je i dowieść, że one są zaszczytem dla tych, którzy niemi na wzgardę są obrzucani. „Tak jest“, mówił p. d'Almeida, my jesteśmy papistami, ultramontanami, klerykalnymi, zakrystyanami, i czemużbyśmy nimi nie byli? Dla czego mielibyśmy się rumienić, uczynić przed wami znak krzyża św., wziąć wody święconej, a nawet naśladować pobożność hrabiego Azevedo albo księcia Sardenha, który służył do mszy św. swemu kapelanowi, w pośród wielkiego zgromadzenia wiernych, tem zbudowanych? Tak jest, na ulicach, w powozie, w gospodach, do których będziemy zmuszeni wstąpić, nie zapomnimy o znaku krzyża św., o modlitwie przed i po jedzeniu! To jest hołd, który oddajemy Bogu, a wszędzie jesteśmy w prawie Jemu go oddawać“. Ten popularny sposób odpowiadania na przesądy, zwyciężania względów ludzkich, połączony z zajmującemi opowiadaniami, których dostarczało mówcy długie życie, dobrym uczynkom poświęcone, żywo zainteresował całe zgromadzenie.

Po panu d'Almeida zabrał słowo hr. de Samodães, który się z swego zadania wywiązał w sposób znakomity. Jako dawnemu ministrowi stanu, parowi królestwa, pisarzowi zasłużonemu i prezesowi pierwszego kongresu katolickiego, który się odbył w Porto, nie zbywało Jego Excellencyi na niczem, ażeby głos jego był słyszany daleko po za Bragą i po za Portugalią. Było to po raz pierwszy, że przemawiał w tem dostojnem mieście prymacyalnem Kościołów hiszpańskich. Przypomniał pamiątki chrześciańskie tego miasta, które nazwano Rzymem portugalskim i którego dzieje zdają się przesuwać przed jego oczami w szeregu jego arcypasterzy. Wspominając o Piusie IX, którego zawsze miłował i podziwiał, podniósł się mówca do szczytu wymowy, który zelektryzował całe zgromadzenie, Rozprawiając następnie o wychowaniu macierzyńskiem, wyraził się słowy rzewnemi, że „wszystko, czem jest, wszystko, co umie, zawdzięcza religijnemu wychowaniu, które cnotliwa matka dała mu w pierwszych leciech“. Rozróżnił on mądrze wychowanie od nauki. „Wychowanie“, oto treść jego słów, „jest uprawą duszy i ciała ze względu na dwojaki cel, t. j. *doczesny*: szczęście na tym świecie, i *wieczny*: szczęśliwość niebieską. Mylą się zatem wielce ci, którzyby dali człowiekowi jedynie próżną i czczą naukę, nie dbając o duszę i jej nieśmiertelne przeznaczenie. Sama nauka jest więcej szkodliwa aniżeli pożyteczna. Onoż to właśnie wykształcenie bez zasad wytwarza tę zgraję dziennikarzy i pisarzy naszego czasu. I rzeczywiście, musiał zdrowy rozsądek publiczny na bardzo nizki zejść stopień, ażeby można na seryo i wytrwale pleść publiczności kłamstwa, głupstwa i brednie niesmaczne, którychby nie znieśli ojcowie nasi, więcej mający ducha chrześciańskiego i więcej rozsądku od nas. Poznośmy, a przynajmniej unikajmy tych szkół bez Boga, a zła prassa będzie miała mniej skąd się rekrutować“. Mówiąc o wychowaniu początkowem, hr. Samodães opowiedział historyą instytutu *Braci szkół chrześciańskich*, który założył wielebny de La Salle, i zawezwał kongres, ażeby dopomagał do jego zaprowadzenia w wielkich centralnych punktach Portugalii, ażeby stamtąd rozszerzył się po reszcie kraju. „Nie lękajmy się niczego od władz publicznych. Rząd, jeśli się szanuje, będzie mógł tylko pochwalić dzieło, które w tak piękne obfitować będzie rezultaty“. Kończąc zawołał szlachetny mówca: „uczyńmy z naszych dzieci chrześcian, a bądźmy pewni, że wtedy będą najlepszymi obywatelami“.

Następnie zabrał głos p. d'Azevedo Conto. Przedmiotem jego mowy była teza, że Kościół katolicki jest matką prawdziwego postępu i prawdziwej wolności, o które słusznie godzi się ubiegać. Czego nie daje religia, a co wysławia i sprowadza rewolucya, to jest samowola i despotyzm. Mówca słuchany był z wielką uwagą i zbierał rzęsiste oklaski. Była już godź. 11 w nocy, kiedy prezes solwował posiedzenie.

Dn. 3 maja odbyło się zamknięcie kongresu. Przytomny był ks. arcybiskup, mający po prawicy J. Exc. cywilnego gubernatora, i otoczony gronem osób znakomitych, duchownych i świeckich. P. d'Almeida uwiadomił kongres o licznych przystąpieniach do jego uchwał, które listownie nadesłane

zostały od ostatniego generalnego zgromadzenia. Dodał, że ze względu na niewiele czasu, który pozostaje, nie może odczytać rezultatu prywatnych posiedzeń członków kongresu, lecz że on będzie wydrukowany i ogłoszony. Ponieważ urząd jego, jako sekretarza, został wypełniony, więc „odpowiednio do systemu homeopatycznego, dającego się applikować i do terapeutyki moralnej", zreasumował wszystko w trzech telegramach: do św. Piotra, do Portugalczyków dobrej woli, i do szatana. Ta forma niezwykła i zabawna, w którą p. d'Almeida przyodział trzy wielkie myśli, rozweseliła zgromadzenie.

Ks. Józef de Sousa Amado z Lizbony potem zabrał głos. Wychodząc ze słów ewangielii św. Łukasza: *coepit Jesus facere et docere*, tłómaczył je i stosował do katolików portugalskich. „Główną rzeczą nie jest mówienie", były jego słowa; „jeszcze nie wszystko zrobione, chociaż się powiedziało piękne mowy. Trzydzieści lat życia ukrytego i pracowitego Jezusa Chrystusa, poddanego Maryi i Józefowi, uczą nas, że ażeby ocalić społeczeństwo, trzeba naśladować naszego Zbawiciela i uświęcić społeczeństwo w jego źródle, t. j. w rodzinie". W tym celu zalecił jeszcze wyborne tygodniowe czasopismo: *A Famillia*, dobrze redagowane i po bardzo nizkiej cenie wychodzące.

Inny kapłan z Bragi dodał kilka trafnych uwag o wychowaniu. „W braku tych przytułków cnoty i nauki, które się otwierały niegdyś w klasztorach, niechaj rodzice, zanim powierzą swe dzieci nauczycielom, zapewnią się wprzód dobrze o ich uczuciach religijnych". Czcigodny pasterz dyecezyi krótkiem lecz wymownem przemówieniem zakończył następnie posiedzenie. Pochwalił mówców, podziękował p. gubernatorowi cywilnemu, który przytomny był wszystkim posiedzeniom publicznym, i dał tym sposobem najlepszy wszystkim przykład. Gdy ks. arcybiskup przestał mówić, p. d'Almeida wzniósł trzykrotnie okrzyk na jego cześć: *viva o senor arcebispo primaz!* Była godzina 11, kiedy arcypasterz, pobłogosławiwszy zgromadzenie, odprowadzony został do swych pokojów.

W ten sposób zakończył się drugi kongres katolicki portugalski. Spodziewać się godzi, że skoro raz początek został zrobiony, to ruch katolicki w Portugalii coraz bardziej będzie wzrastał, i że te zgromadzenia, dając katolikom tamtejszym sposobność do obliczenia swych sił, przyczynią im zgody i jednomyślności, a tym sposobem dopomogą do tego, ażeby w Portugalii Kościół odzyskał całą swą swobodę, i kraj ten zasłużył sobie rzeczywiście na miano *królestwa najwierniejszego*.

Szwajcarya. *(Świętokradztwo w Chêne-Bourg)*. „Wolna" Szwajcarya, odbierająca dzisiaj rozkazy z Berlina i rządzona przeważnie przez masonów, nie mogła po za Prusami pozostać w tyle w prześladowaniu Kościoła. Wiadomo, że od lat kilku są na wygnaniu: biskup bazylejski, ks. Lachat, i wikaryusz apostolski genewski, ks. biskup Mermillod; znane są szczegóły okrutnego prześladowania katolików w kantonach berneńskim i genewskim, których pozbawiono ich kościołów i prawowitych kapłanów, a wydano na pastwę zgraji apostatów księży, rozmaitych narodowości, (niestety i Polak między nimi się znalazł, jakiś ks. Dębski), którzy dla objęcia probostw, przez rządy kantonalne im ofiarowanych, z całego świata się zbiegli. Starokatolicy, składający się z ludzi, właściwie żadnej nie mających wiary, wybrali sobie osobnego biskupa, Herzoga, świętokradzko konsekrowanego, który się dotąd w Szwajcaryi utrzymuje, podczas gdy katolicyzm w protestanckich lub mieszanych kantonach ciągle srodze jest gnębiony. Jako przykład ucisku, jakiego katolicy doznają w Szwajcaryi, podajemy korrespondencyą *Kuryera Pozn.* opisującą oburzające świętokradztwo, popełnione w kantonie genewskim. Korrespondent pisze z Genewy 24 kwietnia, co następuje:

Szereg listów, które od dwóch lat prawie stąd wysyłałem, zawierał głównie opisy tylko okrutnych i ohydnych czynów, jakich niektóre rządy tutejsze, mianowicie zaś genewski, dopuszczały się względem katolików. Nic jednak z tego, co wiecie dotąd, nie wyrównywa świętokradzkiej zbrodni, która przez siepaczy policyjnych, z rozkazu rządu genewskiego, spełnioną została dnia 2 kwietnia r. b. w Chêne-Bourg, miasteczku o pół godziny drogi od Genewy odległem, i tuż przy granicy francuzkiej położonem. Opiszę fakt, jak się zdarzył, to jest jak mi o nim naoczni opowiadali świadkowie, a czytelnicy sami osądzić go będą mogli. Przedtem jednak podam krótkie, dla zrozumienia całej sprawy niezbędne wyjaśnienie.

Chêne-Bourg jestto czemś w rodzaju Montmartre, czyli Belleville paryzkiego, *le boulevard de la démocratie génévoise*, jak je przedstawiciele jego na officyalnych bankietach i innych publicznych zgromadzeniach nazywają. Stąd wyszedł ruch, który dawniejszy, mniej więcej konserwatywny rząd zrzucił; tu knuły się pierwsze dla wprowadzenia schizmy intrygi; tu rząd dzisiejszy najzagorzalszych i najliczniejszych ma stronników; tu również w domku, odziedziczonym po katolickim księdzu krewniaku, mieszka członek rządu, zawiadujący policyą, najjadowitszy katolików prześladowca. W tem to miasteczku nakoniec miała miejsce owa uczta, na której się radowano ze śmierci Ojca św. Cała gmina była dawniej katolicką, a wielka jej część, jedna z pierwszych w kantonie, przeszła lat pięć temu na starokatolicyzm. Prawowierni z proboszczem i wikarym zmuszeni byli przenieść się do tuż obok zabranego kościoła znajdującej się kaplicy, która mieściła się w budynku, niedawno jeszcze przez wygnane Siostry zamieszkanym. Ten to budynek między innemi skonfiskowany został roku zeszłego przez rząd i katolicy musieli znowu innego szukać przytułku. Znaleźli go w szopie, należącej do realności miejscowego proboszcza, który od pół wieku prawie sprawia urząd duszpasterza w tej gminie, i ogólnym dla niezwykłej dobroci swojej cieszy się szacunkiem. Skromna kapliczka bywała przepełnioną wiernymi w niedziele i święta; w kościele officyalnym, mimo że większość wyborców przeszła szumnie na starokatolicyzm, rzadko więcej nad 12 osób liczono. Rzecz prosta: ateuszom, którymi jest większa część tak zwanych starokatolików, ni modły, ni księża, ni kościoły nie są potrzebne.

Trzy czy cztery lata temu zacny proboszcz chênebourgski został oskarżony przed sądem kryminalnym o nieprawne zabranie rozmaitych sprzętów kościelnych, należących jakoby do gminy. Sąd ówczesny po zbadaniu sprawy, nie mogąc dopatrzeć ani podstępnego działania, ani złego zamiaru w rzekomem zabraniu, gdyby nawet takowe miejsce miało, uznał rzecz za niekwalifikującą się do kryminalnego postępowania i odesłał powodów do sądu cywilnego. Tam oni jednak nie udali się, wiedząc, że trudnoby im było dowieść swoich pretensyj, zwłaszcza, że wtedy jeszcze sądownictwo genewskie znajdowało się w ręku ludzi, o dobrą sławę ojczystego grodu dbałych. Nastąpił wybór dzisiejszej rady radykalnej, a z nią także zmiana zupełna w personale sądownictwa. Tej wiosny jednak dopiero przypomnieli sobie wzmiankowani powodowie o rzekomej krzywdzie swojej i z nową do kryminalnego sądu śledczego wystąpili skargą. Tym razem sędzia śledczy przyjął takową i zarządził rewizyą w domu proboszcza.

O godz. 2 po południu mieszkanie tego ostatniego otoczonem zostało żandarmami, a do środka weszło coś kilkunastu agentów policyjnych, z zastępcą prokuratora na czele: towarzyszył im także ślósarz, używany przez rząd do otwierania wytrychami kościołów katolickich, i liczący sobie za każdorazowe wyłamywanie zamka po 100 franków. Zaczęła się rewizya od strychu do piwnicy. Zabierano wszystko, co tylko znaleziono ze sprzętów kościelnych. Daremnie proboszcz zwracał uwagę grabicieli na to, że biorą takie rzeczy nawet, które skargą nie są objęte: daremnie pokazywał noty kupców, świadczące, że większa część przedmiotów jest osobistą jego własnością; brano wszystko i kwita.

Gdy rewizya skończoną została w mieszkaniu, agenci rządowi pragnęli zwiedzić także kaplicę. Dnia tego odbywało się w niej właśnie 40godzinne nabożeństwo z wystawieniem Przenajśw. Sakramentu. Proboszcz zwrócił uwagę urzędników na niestosowność tego żądania, lecz i to naprożno. Znalazłszy się w kaplicy siepacze, zażądali monstrancyi, kielicha i innych świętych naczyń. Temu odważnie i stanowczo sprzeciwili się proboszcz i wikary. „Strzeżcie się zbliżać do tego ołtarza“, mówił pierwszy; „powiadacie, że wierzycie w Boga; ten, który tu wystawiony, jest nas wszystkich Bogiem; jest on Bogiem, mścicielem niesprawiedliwości i zbrodni, w tem lub przyszłem życiu; będziecie musieli nas okuć w kajdany, powalić na ziemię, zanim dopuścimy, abyście spełnili to straszne świętokradztwo“!

Nastąpiła po tej przemowie chwila wahania się między siepaczami, ale niedługa. Przytrzymano czcigodnych sług Bożych, otworzono cyboryum wytrychem, i zgodzono się na to tylko, aby proboszcz powyjmował hostye ze świętych naczyń, poczem takowe zabrane i uniesione zostały. Cała ta operacya trwała od 2 do 6 godziny wieczór, na wieść zaś o dokonanem świętokradztwie zbiegli się wierni do ogołoconej ze wszystkiego kaplicy i zwyczajem katolickim modlili się za sprawców zbrodni, aby ich Bóg oświecić i nawrócić raczył.

Taka jest gołosłowna opowieść najświeższego postępku prześladowców tutejszych; przed nim, jak widzicie, bledną wszystkie, o których dotąd miałem sposobność donosić. Nastąpił jeszcze także epilog, mianowicie uwięzienie czcigodnego proboszcza *jako złodzieja*, i przytrzymanie go w więzieniu do wielkiego piątku, poczem wypuszczono go na wolność za kaucyą.

Świętokradztwo, którego rząd genewski dopuścił się w Chêne-Bourg, wywołało wielkie w całej Szwajcaryi oburzenie. Słowa te jednak zanadto jeszcze słabo malują rzeczywistość. Dawno już bowiem Szwajcarya tak głęboko nie była poruszoną, jak po tym haniebnym czynie, który wstrętem napełnił nawet kalwinów, lutrów i zwinglianów. Ruch, wywołany oburzeniem, na kształt wałów morskich rósł, posuwając się dalej, póki całej nie ogarnął Szwajcaryi. Wszystkie kantony katolickie za pośrednictwem swoich rządów zaniosły do władzy związkowej jak najenergiczniejsze protestacye, prosząc ją zarazem, aby czuwać zechciała nad wykonaniem związkowej konstytucyi, która poręcza wyznaniom swobodę sumienia, a łamaną bywa już od lat kilku bezkarnie jedynie względem rzymskich katolików. Jako środek skutecznego zaradzenia złemu petycye te jednogłośnie podają przywrócenie stosunków z Rzymem i wzywają rząd związkowy, aby zechciał poczynić stosowne ku temu kroki. Takie same protestacye i petycye nie przestają nadchodzić do Berna również ze wszystkich zakątków Szwajcaryi, gdziekolwiek tylko katolickie gminy się znajdują, a poprzedzają je zwykle zebrania ludowe, na których cierpienia katolików genewskich i berneńskich szeroko i ze wszystkiemi szczegółami bywają przedstawiane.

Jest coś przejmującego i do głębi poruszającego w tem energicznem upomnieniu się szwajcarskich katolików o krzywdy swoich współwyznawców, i rząd związkowy nie będzie mógł z pewnością przejść do porządku dziennego nad tym głosem, który z tak przedziwną zgodą dobywa się z więcej niż miliona piersi Szwajcarów. Organa rządów, przeciw którym ruch ten skierowany, starają się go wprawdzie przedstawić jako zręczną intrygę jezuicką, czy ultramontańską, twierdząc, że jest z góry obmyślony, nakazany i wedle programu wykonany, że mu przeto brak szczerości; lecz czemże są takie fałsze w obec faktu nieustannego powtarzania się zebrań ludowych, tłumnie zwiedzanych i zwoływanych przez ludzi świeckich? Szczerość i dobra wola tak dobitnie zresztą przebijają się z mów, wygłaszanych przy tej sposobności, i z petycyj, które się tu układają, że nie zaćmią ich potwarze radykałów, choćby stokroć jeszcze były bezczelniejszemi.

Wystąpienie to katolików, jak nie mniej niepochlebne ocenienie wypadku w Chêne przez większą część prassy protestanckiej, w wściekłość wprawia radykałów genewskich. Na wiadomość o podaniu protestacyi przez niektóre kantony katolickie tutejszy organ rządowy uderzył na alarm, dowodząc, że zawięzuje się nowy *Sonderbund*. Wołał nawet, że rząd związkowy powinien przeszkodzić temu. Potem, gdy ruch coraz większe zaczął przybierać rozmiary, zaproponował ludowe zgromadzenie w Genewie, na któremby zaprotestowano przeciw ustawicznie powtarzającej się obrazie rządu genewskiego, którego oczywiście na zebraniach katolickich nie szczędzono, i przeciw temu, co nazywał kłamstwem i potwarzą ultramontanów. Zgromadzenie to doszło do skutku, i wzięło w niem udział kilkuset ludzi, przemawiali zaś tylko trzej członkowie rządu. Jeden z nich, opisując wypadek w Chêne, zgodnie z resztą z tem, jak się wydarzył, wyraził się w tak bluźnierczy sposób o Najśw. Sakramencie i innych obrzędach katolickiej wiary, że nie mam odwagi kalania papieru powtarzaniem słów jego. Ze strony członka rządu państewka, które na 100,000 mieszkańców liczy do 40,000 katolików, było to za wiele. Publiczną tę obrazę najświętszych uczuć tak znacznej części ludności skarciły nawet tutejsze dzienniki protestanckie, katolickie zaś słusznie podniosły, że wrzkomo zastrzegające się zgromadzenie owo, które miało wykazać „kłamstwa i potwarze ultramontańskie“, dowiodło, iż to, co o rządzie genewskim na katolickich zebraniach w innych częściach Szwajcaryi mówiono, nie tylko przesadzonem nie było, ale owszem zanadto jeszcze łagodnem. Gdyby bowiem rząd genewski nie był się dopuścił niczego przeciw katolikom, prócz onego cynicznego wyszydzenia ich obrządków na publicznem miejscu, jużby na jak ostrzejsze zasłużył potępienie; konstytucyą bowiem jest obowiązany do szanowania wiary i przekonań więcej niż trzeciej części mieszkańców kraju, którym rządzi i który go płaci. Zbyteczna dodawać, że na tych zebraniach katolickich, które po tem nastąpiły, piętnowano między innemi i ten najświeższy postępek rządu.

Obecnie, gdy ruch objął już całą Szwajcaryą i gdy wszystkie pisma nim się zajmują, jako objawem na uwagę zasługującym, organ rządu genewskiego zmienia taktykę i z ohydnego cynika staje sie bezczelnym kłamcą. Przeczy bowiem, jakoby napad na kaplicę w Chêne odbył się wśród takich okoliczności, jak je opisują pisma katolickie, i rozsyła numera, opis jego najnowszy zawierające, do wszystkich dzienników szwajcarskich z prośbą, aby go powtórzyły. Te oczywiście próśb jego nie uwzględniają, bo w pamięci im tkwią dawniejsze tegoż dziennika opisy, które, jako z prawdą zgodniejsze, opowiadaniom pism katolickich w niczem się nie sprzeciwiały.

W obec współczucia, które w całej Szwajcaryi tak głośno się objawiło, katolicy genewscy nie mogli pozostać milczącymi. Wszystkie parafie wysłały delegatów na zebranie, które się odbyło w końcu maja r. b. w Genewie, i na którem uchwalono wysłanie dziękczynnego adresu wszędzie, gdzie za krzywdy ich się ujęto. Adres ten, wyliczywszy pobieżnie cierpienia, na jakie od lat sześciu narażeni są w Genewie katolicy, temi kończy się słowami: „Mimo to wszystko czujemy się niewymownie szczęśliwymi, najmilsi związkowi, że możemy wam powiedzieć, iż czyny powyższe, namiętnością napiętnowane, wcale nie świadczą o postępie dzieła zniszczenia, które wśród nas rozpoczęto. Nie zważając na moc, którą nasi przeciwnicy posiadają, kaplice nasze wiejskie bywają pełne, uczęszcza bowiem do nich prawie cała ludność. W mieście zwiedzane one bywają pilniej, niż kiedykolwiek, czemu nie przeczą sami nawet protestanci. Już dawniej nieraz mieliśmy szczęście odbierać dowody współczucia od naszych katolickich związkowych. Na przyszłość także największą naszą ufność opierać będziemy na coraz silniejszej z nimi łączności,

na ich bratniej pomocy, jak również na sprawiedliwości władz związkowych".

Rossya. W tych dniach przybył do Bruxelli ks. *Jabłonowski*, proboszcz parafii Kossów i kanonik podlaski. W r. 1856 wysłany na Sybir, miał się dostać do Kamczatki pomiędzy dzikich i tam z nimi żyć lat siedm. Dowiedziawszy się, że go tam Moskale poszukują, upatrywał nad brzegami Oceanu okrętu cudzoziemskiego. Szczęście mu posłużyło: porozumiał się z kapitanem okrętu amerykańskiego i w marcu r. z. (1877) wsiadł na statek, i przez Amerykę w pierwszych dniach grudnia r. z. przybył do Bruxelli, gdzie ma miejsce przy kościele św. Rocha.

Poznań. *(Rocznica pielgrzymki).* Około 50 pątników, uczestników zeszłorocznej pielgrzymki do Rzymu, przeważnie włościan, zebrało się w dniu 11 czerwca jako w kościelną rocznicę wyjazdu do Rzymu (fer. 3. post Pentec.) około godź. 10 w kościołku Najśw. Panny *in Summo*, aby podziękować Panu Bogu za wszystkie łaski, jakiemi ich podczas ostatniej pielgrzymki obdarzył. Kazanie stosowne do okoliczności powiedział ks. Jan Gałecki, mansyonarz od fary poznańskiej, mszą św. odśpiewał ks. kanonik Maryański, przewodnik zeszłorocznej pielgrzymki. Po skończonem nabożeństwie, w którem nie przepomniano modlitwy za wielkiego Piusa IX i jego następcę, za ks. Kardynała Prymasa, za wszystkich pielgrzymów, ś. p. ks. prałata Koźmiana i jednego ze zmarłych uczestników pielgrzymki, ks. kanonik Maryański ze staropolską gościnnością podejmował liczne grono przybyłych ze wszystkich stron Księstwa pątników, którzy, obdarzeni książeczkami i pamiątkami, ucieszeni odnowieniem porobionych w podróży znajomości, rozjechali się do domów z mocnem postanowieniem pamiętania na rady i przestrogi Piusa IX: *cierpliwości, wytrwałości i męztwa!* *Kur. Pozn.*

Archidyecezya Lwowska.

Instytucyą kanon. otrzymali: na probostwo w Zaleszczykach: admin. tej parafii, ks. Antoni Królicki, mag. św. teol. b. professor filozofii w rzym. kat. akademii w Petersburgu, później proboszcz parafii Trójcy śśś. w Kamieńcu podolskim, w końcu *pater spiritualis* w sem. duch. w Żytomirzu; na prob. w Stanisławczyku: ks. Karol Kaniowski, adm. tej parafii.

Ks. Jakob Kerschka, prob. z Podhajec, mianowany został tajnym szambelanem Jego Świątobliwości Ojca św. *(cubicularius secretus supranumerarius).*

Dn. 4 czerwca, o godz. $^1/_2$3 rano † w domu swoich rodziców w Kopeczyńcach, sakram. śś. opatrzony, ks. Franciszek Stodoła, wikary budzanowski, ur. 1848, ord. 1874. Pogrzeb odbył się 6 b. m. Kapłanów zebrało się na obrzęd żałobny 12, z tych 2 r. gr. Podczas wigilij *3 nocturnorum* odprawiały się ciche msze śś. a następnie uroczysta msza św. żałobna z assystą. Mowę pogrzebową w kościele powiedział kolega zmarłego, ks. Józef Piaskiewicz, wik. z Trębowli. Parafianie, tak budzanowscy jak kopeczynieccy, licznie zebrali się na pogrzeb przedwcześnie zmarłego kapłana, który najlepszą po sobie pozostawił pamięć. *R. i. p.*

Dn. 13 czerwca † opatrzony sakram. śś. w Gwoździcu, w klasztorze OO. Bernardynów, dokąd pojechał dla poratowania zdrowia, Roman Włodek, kleryk zak. OO. Bernard. pastoralista, ur. 1849, ingr. 1874, simpl. prof. 1875. *R. i. p.*

W Zbarażu odbywa się wielka missya, rozpoczęta 30 maja a trwać mająca do 17 czerwca; odprawiają ją OO. Baczyński, Ciszek, Sebastyański i Makowski T. J. a urządził rządzca miejscowej par. ks. gwardyan Rudolf Waga, zak. OO. Bernard.

O ile nam wiadomo, odbyły się 6 czerwca na pamiątkę zeszłorocznej pielgrzymki nabożeństwa uroczyste we Lwowie, w Bilce szlacheckiej i w Budzanowie. Dalszych doniesień oczekujemy.

Pomnik dla Piusa IX. Jak się dowiadujemy, udał się komitet, zajmujący się wystawieniem pomnika dla wielkiego Papieża, który *nie przestawał pokrzepiać Polaków i wzmacniać Rusinów*. w piśmie z 30 marca r. b. z prośbą do Jego Excell. najprzew. ks. Arcypasterz a naszego, ażeby w archidyecezyi swojej raczył polecić okólnikiem zbieranie ofiar na ten cel i zachęcanie wiernych z ambony do udziału. Jego Excellencya, przychylając się do prośby komitetu, pochwalił projekt postawienia pomnika jako „myśl piękną i wszelkiego poparcia godną" i rozkazał rozosłać z nrem IV *Kurrendy Konsystorskiej* egzemplarze odezwy komitetu z listą składek, wynurzając nadzieję, że „wierni naszej dyecezyi, równie przejęci uczuciami miłości, czci i wdzięczności dla ś. p. Piusa IX, serdeczny wezmą udział w tem prawdziwie chwalebnem dziele, i że ochotnie pospieszą z datkami, na jakie każdego stanie".

Dyecezya Tarnowska.

Ks. Aloizy Guńkiewicz, wik. ze Słopnic, przeznaczony na admin. do Biesiadek; ks. Jan Duszyński przeniesiony z Zabierzowa do Starejwsi.

Do sakramentu bierzmowania, którego udzielał w katedrze J. Exc. Najprzew. ks. Biskup przez obydwa dni Zielonych Świątek, przystąpiło w tym roku z miasta i okolicy bez mała 1800 osób. Wielu nie dostąpiło tej łaski dla tego, że przyszedłszy ze swoich parafij niewyspowiadani, do konfessyonałów docisnąć się nie mogli.

Dyecezya Krakowska.

Na początku b. m. † w Krakowie ks. Jan Waligórski, kanon. hon. kaliski, *libere resign.* prob. w Raciborowicach, emeryt, ur. 1807, ord. 1830.

Na świętopietrze złożono: NN. z Królestwa Pol. 3 ruble pap. Zgrom. Sióstr św. Felixa 15 złr., ks. Klimkiewicz z Zassowa 1 złr. 50 ct. Z przen. 233 złr. 32 ct. ogółem 249 złr. 82 ct. i 3 ruble pap.

Z Drukarni Ludowej we Lwowie, pod zarządem Stanisława Baylego.